

تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۱۲/۲۰
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۲/۱۶

دفاع ملی فرهنگ بنیاد و مقابله با جنگ نرم

۷۹

دوفصلنامه مطالعات
قدرت نرم

دفاع ملی فرهنگ بنیاد و مقابله با جنگ نرم
مهدي بيگدلو

مهدي بيگدلو^{۱*}

۱. مربی علوم سیاسی دانشکده علوم و فنون فارابی، تهران، تهران، ایران.

چکیده

تغییر رویه غرب در مقابله با نظام اسلامی جمهوری اسلامی ایران از جنگ سخت به جنگ نرم مبتنی بر القاء تفکرات ضد ایدئولوژی اسلامی در بین مردم، انتخاب دفاعی مناسب و متناسب را ضروری می‌نماید؛ دفاعی که با بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی، تأکید بر تقویت ظرفیت‌های فرهنگی و توجه به نگاه ایجابی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به مقوله فرهنگ امکان‌پذیر خواهد بود. این تحقیق که از نظر هدف کاربردی است تلاش دارد در چارچوب نظری فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص اهداف جنگ نرم غرب و قابلیت‌های ایدئولوژیک جمهوری اسلامی ایران به این سؤال پاسخ دهد که چه ارتباطی بین مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی و دفاع در مقابل جنگ نرم غرب وجود دارد؟

در این راستا از نظرات استادان دانشگاه‌ها که از سوی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به عنوان فرماندهان جنگ نرم معرفی شده‌اند به عنوان جامعه آماری بهره گرفته شده که برای انجام تحقیقی پیمایشی و با توجه به گستردگی مراکز علمی دانشگاهی، اعضای هیئت‌علمی ۹ دانشکده و دانشگاه دولتی کشور که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده و از بین آن‌ها ۱۳۱ نفر با استفاده از فرمول کوکران به شیوه تصادفی- طبقه‌ای به عنوان نمونه انتخاب و بین آن‌ها پرسشنامه توزیع شد. از تحلیل داده‌های کمی پرسشنامه‌ها با استفاده از آزمون آماری اسپیرمن این نتیجه به دست آمد که با ضریب همبستگی ۰/۷۵ و با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان ادعا نمود رابطه بسیار قوی و معنی‌داری بین مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی و دفاع ملی در مقابل جنگ نرم غرب وجود دارد.

واژگان کلیدی: دفاع ملی، جنگ نرم، امنیت، قدرت نرم، جمهوری اسلامی ایران.

جمهوری اسلامی ایران از جمله نظام‌هایی است که از ابتدا قائل به رویکرد ایجابی در تامین امنیت ملی بوده و از ابزارهای رویکرد ایجابی هم بیشتر بر مؤلفه‌های نرم‌افزارانه تأکید داشته است چرا که پیروزی انقلاب خود در حقیقت نماد پیروزی ابعاد نرم قدرت همچون ایدئولوژی اسلامی به رهبری ولایت‌فقیه و بهره‌گیری از اتحاد و روحیه ملی بود. این ابعاد نرم‌افزارانه عامل موفقیت انقلاب در مقابل حوادث و توطئه‌های دشمنان بوده است. تضعیف پایه‌های اعتقادی نظام جمهوری اسلامی ایران در مفهوم جنگ نرم یکی از راهبردهای غرب علیه نظام اسلامی بوده است از این‌رو شناخت و مقابله با این شکل جنگ و تبعات ذهنی و اعتقادی آن در حقیقت حفظ و توسعه انقلاب و حتی صدور آن را در پی دارد که یکی از اهداف عالی نظام جمهوری اسلامی ایران بوده و بهره‌گیری از همین مفاهیم بیداری اسلامی را در کشورهای منطقه رقم زده است. اما برای مقابله با جنگ نرم که ابعاد فرهنگی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران را هدف قرار داده‌اند از چه ابزارهایی می‌توان بهره‌گرفت و فعال شدن چه ظرفیت‌هایی مقابله با این جنگ فکری را تسهیل می‌کند؟ طبیعتاً چگونگی بهره‌گیری از ظرفیت‌های فکری کشور در مقابله با جنگ نرم غرب یکی از الزامات این صحنه نبرد است که این تحقیق در پی پاسخگویی به آن است.

۱. اهمیت و ضرورت

دشمن‌شناسی همواره یکی از تأکیدات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای موفقیت بیشتر در مقابله با دشمنان نظام اسلامی بوده است از این‌رو ایشان همواره در فرمایشات مختلف برخی از جنبه‌ها و اهداف دشمنان نظام اسلامی برای مقابله با انقلاب ملت ایران را برای مخاطبان آشکار نموده‌اند که بهره‌گیری از آنان طبیعتاً مقابله با دشمن را شتاب بیشتری خواهد بخشید. یکی از نبردهایی که همواره پس از انقلاب اسلامی مدنظر ایشان بوده صحنه نبرد جنگ نرم دشمنان نظام اسلامی برای تأثیرگذاری بر دین و فرهنگ دینی ملت ایران بوده است. ایشان همواره بر تقویت دین و فرهنگ دینی تأکید داشته و آن را مایه عبور ملت از بحران‌ها توصیف نموده‌اند. ایشان فرهنگ را عاملی پویا می‌دانند که قابلیت‌های فراوانی برای اثرگذاری دارد؛ فرهنگی که نیاز به همراهی همه بخش‌های کشور داشته و تلاشی ملی را می‌طلبد. بدیهی است فعال‌سازی این ظرفیت با توجه به اهدافی که غرب از تشدید روزه‌روز جنگ نرم با ابزارهای مختلف دارد زمینه‌ساز

مقابله مؤثر با دشمن خواهد شد. اما مهم‌ترین قشری که به باور مقام معظم رهبری توان قابل توجهی برای مقابله با این شکل از تهاجم دارند استادان دانشگاه‌ها هستند که بر فکر و روح کشور اثرگذارند و رهبری ایشان را فرماندهان جنگ نرم خوانده‌اند از این رو بهره‌گیری از نظرات این فرماندهان در مقابله با جنگ فکری (نرم) غرب ضروری است.

۲. پیشینه موضوع

با توجه به اهمیت یافتن موضوع جنگ نرم، طی یک دهه گذشته منابع متعددی به صورت مقاله یا کتاب در جامعه علمی ایران منتشر شده است که در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان آن‌ها را به دو گروه اصلی تقسیم نمود:

الف. مطالعات نظری که در آن‌ها بیشتر از چیستی و ویژگی‌های جنگ نرم بحث شده است (نک. احمدزاده کرمانی ۱۳۸۸؛ فرخی ۱۳۹۰؛ مرادی ۱۳۸۸؛ آزاد خواه ۱۳۸۸؛ نائینی ۱۳۸۹؛ آفاجانی و عسگری ۱۳۹۰).

ب. مطالعه کاربردی که به چگونگی طراحی و کاربست جنگ نرم بر ضد جمهوری اسلامی ایران اشاره دارند. (نک. حسینی ۱۳۸۹؛ متقی ۱۳۸۹؛ ماه پیشینیان ۱۳۹۰؛ فتحعلی زاده ۱۳۹۰؛ افتخاری ۱۳۹۱ - الف).

با تأملی که در محتوای منابع بالا مشخص می‌شود که موضوع مؤلفه‌های فرهنگی اگر چه مورد توجه بوده، اما از منظر دفاع ملی به این موضوع کمتر پرداخته شده است. بنابراین مقاله حاضر در نظر دارد بعد دفاعی مقوله فرهنگ را برجسته سازد. افزون بر این که در روش نیز به صرف مطالعات کتابخانه‌ای بسنده ننموده است.

۳. چارچوب مفهومی

با توجه به نقش محوری مفاهیم در انتقال نظریه‌های مقاله تعریف مفاهیم محوری می‌آید:

۳-۱. امنیت نرم

آنچه در دنیای کنونی به عنوان چهره جدید امنیت مطرح شده، امنیت نرم است که از دید کارشناسان، از چهار بخش اساسی «موضوعات مرجع امنیت نرم»، «قدرت نرم کشور»، «جنگ نرم دشمن» و «پدیده‌های نرم‌افزاری ناامنی» تشکیل می‌شود. حاکمیت ملی، هویت ملی، روش زندگی، انسجام سیاسی-اجتماعی و تصویر و وجهه بین‌المللی از مهم‌ترین موضوعات مرجع امنیت نرم هستند. بنابراین نوع، ارزش‌ها و تکالیف بنیادین رژیم، نهادهای اساسی حاکمیت، احساس امنیت از جانب ارزش‌ها و هنجارها در نزد مردم،

وفاق ملی میان مردم، نیروهای سیاسی و نظام سیاسی بر سر مسائل مرتبط با منافع و تهدیدات امنیت ملی، تعامل مناسب با سازمان‌های بین‌المللی و وجهه و آبروی بین‌المللی از مهم‌ترین عوامل مرجع در امنیت نرم به شمار می‌رود (ماه پیشانیان ۱۳۸۹: ۴۳).

۲-۳. تهدید نرم

تهدید رویدادی است که پیامدهای بالقوه منفی برای بقا یا رفاه یک دولت، جامعه یا یک فرد دارد (کراهمان ۱۳۸۷: ۱۲) و از جنس مخاطره برای منافع یک بازیگر به شمار می‌آید (نک. افتخاری ۱۳۹۰: ۵-۱). از تهدیدات اصلی امنیت ملی براندازی یا سرنگونی نظام سیاسی است که می‌تواند به گونه‌های مختلفی رخ دهد (نک. گلسر ۱۳۸۷: ۴۲). در این میان آن دسته از تهدیداتی که بنیادهای هویتی و به تعبیری سرمایه اجتماعی را هدف قرار می‌دهند در زمره تهدیدات نرم به شمار می‌آیند که جنس فرهنگی دارند (نک. افتخاری ۱۳۹۱-ب: فصل اول)

۳-۳. جنگ نرم

به باور افتخاری در مقدمه کتاب «جنگ نرم فرهنگی» بررسی متون و نظریه‌های ارائه‌شده در ارتباط با جنگ نرم حکایت از آن دارد که وصف «نرم» برای «جنگ» به هنگامی موضوعیت می‌یابد که اهداف و ابزار نیل به آن‌ها دست‌خوش تحول شده و بازیگر عامل در پی تغییر در بینش‌ها، هنجارها و ارزش‌های بازیگر هدف با استفاده از ابزارهای ارتباطاتی برآید (ویلیامز، ۱۳۸۹: ۴۱). با این نگاه جنگ نرم شامل هر اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که جامعه هدف یا گروه هدف را بدون درگیری نظامی و گشوده شدن آتش به انفعال وامی‌دارد (ماه‌پیشانیان ۱۳۸۶: ۵۷-۷۴) و در پی از پا درآوردن اندیشه و تفکر جامعه هدف است تا حلقه‌های فکری و فرهنگی آن را سست و در نظام سیاسی - اجتماعی تزلزل و بی‌ثباتی تزریق کند (قدسی ۱۳۹۰: ۸۲). مستند به بیان مقام معظم رهبری «در جنگ نرم، هدف آن چیزی است که در دل شماست، در ذهن شماست، در مغز شماست؛ یعنی اراده‌ی شما. دشمن می‌خواهد اراده شما را عوض کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۹۱/۵/۱۶). بر این اساس می‌توان جنگ نرم را «هرگونه اقدام نرم و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه هدف را نشانه گرفته و بدون درگیری و استفاده از زور و اجبار به انفعال و شکست وامی‌دارد» دانست (برزگر و لعل‌علیزاده ۱۳۹۰: ۱۰۳).

۳-۴. دفاع ملی

دفاع ملی به مثابه تضمین هسته نظم عمومی و ممانعت از استیلاي قدرت خارجی بر قلمرو ارضی، نیازمند کاربست همه مظاهر قدرت (تناسب دفاع با تهدید) است. در دورانی که تهدیدها به جای صبغه نظامی علیه یک سرزمین به منظور تأثیرگذاری و نفوذ در ذهن‌ها و حوزه ادراکی - احساسی جمعیت کشور آماج هدف‌گیری می‌شوند، دفاع معنی و مفهومی گسترده‌تر از گذشته می‌یابد و راهبردهای دفاعی نیز بر مبنای مفاهیم نوین، منابع، ابزارها و روش‌های جدید قابلیت تحول شکلی و محتوایی می‌یابند تا کار ویژه دفاع ملی را بر شالوده‌هایی متن و اطمینان‌بخش سازگار با شرایط زمان استوار سازند (ساعد ۱۳۸۹: ۸۷-۸۹). از سوی دیگر یکی از الزامات دفاع شناخت دشمن است و دشمن را زمانی می‌توان به طور دقیق و مورد قبول شناخت که بتوان تمام امکانات، مقدرات، نحوه عملکرد و مهارت کارکنان، نوع تاکتیک و تکتیک و انواع تجهیزاتی که در جنگ استفاده می‌کند را بررسی نموده و راهکارهای مناسب را برای حمله یا دفاع پیش‌بینی و اجرا کرد (حسنی ۱۳۸۷: ۲۳).

۳-۵. فرهنگ اسلامی

اسلام دینی سیاسی و جامع ارزیابی می‌شود؛ اصول دین با محتوا و کارکردی سیاسی - اجتماعی قابل فهم هستند به گونه‌ای که امام (ره) از آن به عنوان راهنمای عمل از گهواره تا گور یاد کرده است (افتخاری ۱۳۹۰: ۱۵۰) و علامه سید عبدالله نظام از علمای برجسته سوریه آن را لازمه تأمین امنیت کشورهای اسلامی و حتی امت اسلامی می‌داند «برای تحقق امنیت داخلی امت اسلامی باید اسلام را به شیوه‌ای صحیح در چارچوب همان حدود و شیوه‌هایی که خداوند تشریح فرموده و به دور از تعصب... و همچنین از طریق قالب‌های نو و روزآمد که متوجه مشکلات زندگی معاصر باشد اجرا نمود» به نقل از: (حلمی‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۹۶). از سوی دیگر فرهنگ به عنوان یکی از ارکان اصلی گفتمان ایجابی امنیت با مفهوم ضریب ایدئولوژیک به مفهوم ارزش‌هایی است که توسط فرد یا جامعه به صورت پیشینی پذیرفته شده‌اند (نک. افتخاری - ۱۳۹۱: ۸۶-۸۸) قابلیت‌های زیادی در عرصه افزایش اقتدار و مقابله با تهدیدات خواهد داشت به طوری که در رویکرد ایجابی ارزش‌های کلان و فرهنگ راهبردی، حتی کشور را از توان رقابت و عرض اندام در محیط بین‌المللی و هنجارسازی خودی و تضعیف قدرت هنجارسازی حریف برخوردار می‌سازد (نایینی، ۱۳۸۷: ۲۱۷) از این‌رو فرهنگ مبتنی بر بستر اسلام قابلیت زیادی در مقابله با اشکال نرم تهدید در عرصه داخلی و خارجی خواهد داشت.

۴. اصول نظری

تحقیق حاضر بر مبنای ارکان نظری ارائه شده از سوی مقام معظم رهبری قرار دارد. به عبارت دیگر عمده نظریه‌های موجود به دلیل غیربومی بودن، امکان تحلیل وضعیت موجود ایران را ندارند، لذا با توجه به این که نوشتار حاضر هدف نظریه‌پردازی ندارد، اصول راهنمای خود را از فرمایشات مقام معظم رهبری وام می‌گیرد که در حد بحث حاضر عبارت‌اند از:

۴-۱. جنگ نرم معطوف بر ارزش‌ها و هنجارها است.

«در جنگ روانی و آنچه که امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آن‌ها را منهدم کند؛ به سراغ ایمان‌ها، معرفت‌ها، عزم‌ها، پایه‌ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور؛ دشمن به سراغ این‌ها می‌آید که این‌ها را منهدم بکند و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل کند؛ فرصت‌های یک نظام را به تهدید تبدیل کند.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۸۸/۷/۲).

۴-۲. در جنگ نرم ابزارهای فرهنگی و رسانه‌ای نقش برجسته‌ای دارند

«جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیله‌ی ابزارهای فرهنگی، به وسیله‌ی نفوذ، به وسیله‌ی دروغ، به وسیله‌ی شایعه‌پراکنی؛ با ابزارهای پیشرفته‌ای که امروز وجود دارد ... جنگ نرم یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمع کثیری از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸/۹/۴).

۴-۳. جنگ نرم در حوزه فضای ذهنی مردم و مسئولان تأثیرگذار است.

«یک مرکز دیگر که دشمن روی آن کار می‌کند، ارزش‌ها و پایه‌ها و اساس انقلاب است. دشمن می‌خواهد ایمان مردم به آن عاملی که توانست این حرکت عظیم و معجزآسا را تقریباً نوزده سال قبل به وجود آورد و آن را تا امروز نگه بدارد و جنگ را به نفع اسلام و مسلمین به پیروزی برساند، در دل‌ها و ذهن‌ها از بین ببرد. ... می‌خواهند مردم را به پایه‌ها و به اصول انقلاب و به این حرکت و نهضت عظیم و به پایه‌های جمهوری اسلامی بی‌اعتقاد و آن‌ها را متزلزل کنند.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از روحانیون،

۴-۴. جنگ نرم با محوریت اساتید و نخبگان فکری قابل فهم است.

«در این مورد، نقش اساتید، نقش بسیار برجسته‌ای است؛ و این همان فرماندهی جنگ نرم است که من مکرر مطرح کردم و گفتم اساتید فرماندهان جنگ نرمند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۹۱/۵/۲۲).

۵. روش و شیوه اجرای تحقیق

۵-۱. نوع پژوهش

تحقیق حاضر از نظر داده‌ها تحقیقی کمی و از نظر هدف کاربردی است. این تحقیق با بررسی نظرات نخبگان مربوط (استادان دانشگاه‌ها) از نظر ماهیت پیمایشی - مقطعی است که با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته با ۲۴ سؤال بسته در پی پاسخ به این سؤال است که «چه رابطه‌ای بین بهره‌گیری از مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی و مقابله با جنگ نرم غرب وجود دارد؟».

۵-۲. جامعه آماری

استادانی که در دانشگاه‌ها مشغول تدریس هستند ارکان مهم این تحقیق را تشکیل می‌دهند اما تعداد دانشگاه‌ها و مراکز علمی در کشور به حدی است که امکان استفاده از نظرات تمام استادان آن‌ها برای انجام تحقیقی در این سطح امکان‌پذیر نیست از این رو از بین دانشگاه‌های دولتی کشور از دانشکده‌های ریاضی و فنی، علوم پایه، علوم قرآنی، علوم پزشکی هر کدام ۱ دانشکده و از دانشکده‌های علوم پایه و علوم انسانی به واسطه اهمیت بیشتر در جنگ نرم به ترتیب ۲ و ۳ دانشکده و جمعاً ۹ دانشکده به صورت تصادفی ساده انتخاب و اعضای هیئت علمی این ۹ دانشکده که در سال ۱۳۹۱ در پایگاه اطلاع‌رسانی آن‌ها ۳۶۷ نفر اعلام شده بود، به عنوان جامعه آماری تحقیق حاضر انتخاب شدند.

۵-۳. نمونه و روش نمونه‌گیری

برای محاسبه تعداد نمونه از فرمول کوکران به شرح زیر استفاده شده است و برای اینکه از دانشکده‌ها و دانشگاه‌های مختلف به عنوان جامعه آماری استفاده شده، روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای است.

$$n = \frac{NT^2S^2}{ND^2 + T^2S^2}$$
 فرمول کوکران

$$N = 367 \text{ جامعه آماری}$$

$$D = 0.025 \text{ سطح معناداری}$$

$$T = 3.84 \text{ سطح اطمینان}$$

$$S = 0.37 \text{ واریانس متغیر وابسته (اتحاد بین اقصاء مختلف جامعه)}$$

$$D^2 = 0.0025$$

$$T^2 = 14.72$$

$$S^2 = 0.13$$

$$n = \frac{367(3.84)(0.13)}{367(0.0025) + (3.84)(0.13)} = \frac{183.2}{1.4} = 130.8 \approx 131$$

بر این اساس جدول حجم نمونه مبنای تحقیق به شرح زیر است:

جدول ۱- حجم نمونه هر طبقه

ردیف	نام دانشگاه	تعداد جامعه	تعداد نمونه
۱	دانشکده علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان	۷۰	۲۵
۲	دانشکده علوم انسانی دانشگاه لرستان	۵۸	۲۱
۳	دانشکده ادبیات دانشگاه ارومیه	۷۳	۲۶
۴	دانشکده علوم پایه دانشگاه خلیج فارس	۵۰	۱۸
۵	دانشکده علوم انسانی دانشگاه آیت الله بروجردی بروجرد	۱۵	۵
۶	دانشگاه علوم پزشکی ساری	۵۳	۱۹
۷	دانشکده علوم قرآنی آمل	۶	۲
۸	دانشکده علوم پایه دانشگاه صنعتی نوشیروانی بابل	۲۲	۸
۹	دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران	۲۰	۷
	جمع	۳۶۷	۱۳۱

۴-۵. اعتبار و روایی سؤالات پرسشنامه

روایی پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق به دو طریق روایی محتوایی که در آن از نظر و دیدگاه صاحب نظران در مورد محتوای سؤالات پرسشنامه استفاده می‌شود و روایی سازه که بر مبنای آن از روش تحلیل عاملی به منظور تعیین میزان پوشش دادن به واریانس متغیرهای پژوهش استفاده می‌شود به شرح زیر محاسبه شد:

جدول ۲- روایی و اعتبار سؤالات پرسشنامه

اعتبار (سازه)	آلفای متغیر (روایی)	گویه تشکیل دهنده	مؤلفه‌های هر متغیر	نام متغیر	نوع متغیر
KMO = /۶۰ Sig = /۰۰	$\alpha = ۰/۴۹$	رعایت الزامات حکومت اسلامی توسط مردم	وحدت اسلامی	فرهنگ اسلامی	متغیر مستقل
		اتحاد بین اقشار مختلف جامعه			
		ارتباط مسائل جهان اسلام با جمهوری اسلامی ایران			
KMO = /۵۹ Sig = /۰۰	$\alpha = ۰/۶۰$	اعتقاد به ولایت فقیه به عنوان رکن اصلی حکومت اسلامی	تبعیت از ولایت		
		تبعیت محض از ولایت فقیه			
		مردم زمینه‌سازان ظهور امام زمان (عج)			
KMO = /۶۲ Sig = /۰۰	$\alpha = ۰/۵۸$	ایجاد منابع جدید قدرت نرم مبتنی بر فرهنگ اسلامی - انقلابی	نهادینه شدن ارزش‌های اسلامی و انقلابی		
		رعایت الزامات حکومت اسلامی			
		آموزش کودکان در مسیر فرهنگ اسلامی - انقلابی			
KMO = /۵۴ Sig = /۰۰	$\alpha = ۰/۶۸$	حاکم بودن فرهنگ عاشورایی	الگو گرفتن از قرآن و سیره ائمه		
		گرایش به الگو قرار دادن قرآن و سیره ائمه			
		اسلام عامل موفقیت در همه عرصه‌ها			

KMO =/۶۸ Sig =/۰۰	$\alpha = ۰/۷۳$	تلقى خوش‌بینانه نسبت به نظام اسلامی	مقابله (با تردید در دل‌ها و ذهن‌ها)	مقابلة با جنگ نرم	متغیر وابسته
		جایگاه بالای روحانیت در بین مردم			
		پذیرش ارزش‌های اسلامی در جامعه			
KMO =/۵۴ Sig =/۰۰	$\alpha = ۰/۵۶$	مساجد به عنوان مراکز توسعه قدرت نرم	مقابله (با انهدام سنگرهای معنوی)		
		ارتقاء سطح ارتباط جوانان با مراکز دینی			
		کارآمدی دین در اداره امور جامعه			
KMO =/۵۳ Sig =/۰۰	$\alpha = ۰/۵۰$	موفقیت مسئولان در اداره امور جامعه	مقابله (با تبدیل نقاط قوت به نقاط ضعف)		
		نهادینه شدن ارزش‌های انقلاب اسلامی در بین نسل‌های بعدی			
		پیشرفت‌های علمی عامل تحریم‌های کشور			
KMO =/۵۳ Sig =/۰۰	$\alpha = ۰/۵۶$	ایجاد اختلاف بین مردم	مقابله (با تبدیل فرصت به تهدید)		
		کارآمدی طرح‌های کشور برای پیشرفت			
		همراهی قشر جوان با نظام اسلامی			

بر اساس تحلیل عاملی صورت گرفته مقدار KMO که در همه مفاهیم بالاتر از ۰/۵ و معنی‌دار است (Sig = 00/0) نشان می‌دهد که گواه‌های مذکور در یک فضای مفهومی قرار دارند. به بیان دیگر گویه‌های ارائه‌شده باهم همسانی داشته و می‌توانند مفهوم مورد نظر را بسنجند.

۶- تجزیه و تحلیل:

۶-۱. سؤالات زمینه‌ای

الف. سن

طبق جدول و نمودار توزیع فراوانی داده‌های حاصل از پرسشنامه ۲۷/۱ درصد از پاسخ‌دهندگان بین ۲۵ تا ۳۵، ۳۴/۱ درصد بین ۳۶ تا ۴۵، ۳۱ درصد بین ۴۶ تا ۵۵ و فقط ۷/۸ درصد بین ۵۶ تا ۶۵ سال سن دارند.

جدول ۳- توزیع فراوانی سن پاسخ‌دهندگان

درصد مجموع	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۲۷/۱	۲۷/۱	۲۶/۷	۳۵	۲۵-۳۵ معتبر
۶۱/۲	۳۴/۱	۳۳/۶	۴۴	۳۶-۴۵
۹۲/۲	۳۱/۰	۳۰/۵	۴۰	۴۶-۵۵
۱۰۰	۷/۸	۷/۶	۱۰	۵۶-۶۵
	۱۰۰	۹۸/۵	۱۲۹	جمع
		۱/۵	۲	بدون پاسخ
		۱۰۰	۱۳۱	جمع

ب. مدرک تحصیلی

طبق جدول و نمودار توزیع فراوانی داده‌های حاصل از پرسشنامه ۵/۴ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای مدرک کارشناسی، ۲۳/۳ درصد کارشناسی ارشد، ۶۵/۹ درصد دکتری و ۵/۴ درصد تحصیلات حوزوی دارند.

جدول ۴- توزیع فراوانی مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان

درصد مجموع	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۵/۴	۵/۴	۵/۳	۷	کارشناسی معتبر
۲۸/۷	۲۳/۳	۲۲/۹	۳۰	کارشناسی ارشد
۹۴/۶	۶۵/۹	۶۴/۹	۸۵	دکتری
۱۰۰	۵/۴	۵/۳	۷	حوزوی
	۱۰۰	۹۸/۵	۱۲۹	جمع
		۱/۵	۲	بدون پاسخ
		۱۰۰	۱۳۱	جمع

ج. سابقه تدریس

طبق جدول و نمودار توزیع فراوانی داده‌های حاصل از پرسشنامه ۲۲/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان زیر ۷ سال، ۳۸ درصد بین ۸ تا ۱۵، ۲۹/۵ درصد بین ۱۶ تا ۲۳ و ۱۰/۱ درصد بیشتر از ۲۴ سال سابقه تدریس در دانشگاه را دارند.

جدول ۵- توزیع فراوانی سابقه تدریس پاسخ‌دهندگان

درصد مجموع	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۲۲/۵	۲۲/۵	۲۲/۱	۲۹	>۷ معتبر
۶۰/۵	۳۸/۰	۳۷/۴	۴۹	۸-۱۵
۸۹/۹	۲۹/۵	۲۹	۳۸	۱۶-۲۳
۱۰۰	۱۰/۱	۹/۹	۱۳	۲۴<
	۱۰۰	۹۸/۵	۱۲۹	جمع
		۱/۵	۲	بدون پاسخ
		۱۰۰	۱۳۱	جمع

۶-۲. تحلیل داده‌ها

ارتباط بین متغیرها را متناسب با موضوع بحث و استادان طرف پرسش می‌توان به شرح جدول شماره ۶ خلاصه نمود:

جدول ۶- رابطه متغیرهای مستقل و وابسته

		مقابله با جنگ نرم	دفاع ملی فرهنگی
Spearman's rho	مقابله با جنگ نرم	Correlation Coefficient	.750(**)
		Sig. (2-tailed)	.000
		N	114
دفاع ملی فرهنگی		Correlation Coefficient	.750(**)
		Sig. (2-tailed)	.000
		N	114

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

با توجه به تعاریف فرضیه H0 (بین دفاع ملی فرهنگی و مقابله با جنگ نرم رابطه‌ای وجود ندارد) و H1 (بین دفاع ملی فرهنگی و مقابله با جنگ نرم رابطه‌ای وجود دارد) و بررسی ارتباط بین دو متغیر با استفاده از آزمون اسپیرمن نتایج زیر حاصل گردید:

الف. سطح معناداری نشان می‌دهد که با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان ادعا نمود رابطه بین دفاع ملی فرهنگی و مقابله با جنگ نرم معنادار است، به بیان دیگر فرض H0 رد و فرض H1 تأیید می‌شود.

ب. شدت رابطه (۰/۷۵) نشان می‌دهد که بین دفاع ملی فرهنگی و مقابله با جنگ نرم رابطه قوی وجود دارد.

ج. از آنجایی که جهت رابطه مثبت است با افزایش استفاده از مؤلفه‌های دفاع ملی فرهنگی، مقابله با جنگ نرم ساده‌تر خواهد شد.

به عبارتی با تقویت وحدت اسلامی بین اقشار مختلف جامعه در جمهوری اسلامی ایران، ایجاد منابع جدید قدرت مبتنی بر فرهنگ اسلامی - انقلابی همچون روحیه شهادت‌طلبی، تبعیت محض از مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، زمینه‌سازی برای ظهور امام زمان (عج) و نهادینه نمودن ارزش‌های اسلامی و انقلابی و همچنین تبیین فرهنگ الگو گرفتن از قرآن و سیره ائمه به ویژه در بین نسل جوان می‌توان مقابله با جنگ نرم غرب را که به باور مقام معظم رهبری در پی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌ها در خصوص تلقی مردم از نظام اسلامی و روحانیت، انهدام سنگرهای معنوی همچون ناکارآمدی نشان دادن اسلام و مراکز دینی، تبدیل نقاط قوت همچون پیشرفتهای علمی و توانمندیهای مدیریتی در کشور به نقاط ضعف و تبدیل فرصت‌های همراهی قشر جوان با نظام اسلامی است را تسهیل نمود و از هزینه‌های مقابله با آن کاست.

نتیجه گیری

وقوع انقلاب اسلامی در مهم‌ترین منطقه ژئوپلیتیک جهان، بر خلاف رویکردهای راهبردی غرب، مبتنی بر علقه‌های مذهبی و فرهنگی چنان برای قدرت‌های نوظهور جهان گران بود که اشکال مختلف تهدیدات سخت را برای از پا درآوردن نظام اسلامی در جمهوری اسلامی ایران آزمودند اما نامناسب بودن این روش‌ها با عدم دستیابی به نتیجه مورد نظر نمایان شد. تضعیف قدرت نرم و در نهایت، ایجاد ناامنی فکری برای کاهش مقاومت در برابر حمله غرب و کاهش هزینه‌های دستیابی به منافع غرب را به فعالیت در فضای فکری سوق داد که بعدها جنگ نرم نام گرفت.

جنگ نرم با هدف قرار دادن فرهنگ و ایدئولوژی تمرکز خود را بر انحراف فکری جامعه قرار داده و ایجاد انفعال فکری و در نتیجه انفعال فیزیکی را پیگیری می‌کند تا زمینه حمایت مردم، به عنوان پشتوانه اصلی نظام سیاسی مبتنی بر مردم‌سالاری، را تضعیف نموده و زمینه اجرایی نمودن سیاست‌های خود را فراهم نمایند. کشورهای غربی با تمام توان و استفاده از ابزارهای مختلف جنگ نرم را پیگیری نموده و از آنجا که تأکید این جنگ بر تضعیف قدرت فکری و ایدئولوژیک جمهوری اسلامی ایران است مقابله با آن نیاز به توان بالای فکری و ایدئولوژیک دارد و استفاده از ابزارهایی که این مؤلفه‌ها را تقویت نمایند از اهمیت بسزایی برخوردار است. یکی از این مؤلفه‌ها فرهنگ ملی مبتنی بر بایسته‌های فرهنگ ایرانی-اسلامی است که با متغیرهایی چون اتحاد اسلامی، تبعیت از ولایت، نهادینه شدن ارزش‌های اسلامی و انقلابی و تأکید بر فرهنگ ایرانی اسلامی می‌توان در مسیر اعتلای فرهنگ ملی گام برداشت.

این مقاله با بررسی نظرات اعضای هیئت علمی استادان ۹ دانشگاه و دانشکده کشور که از سوی مقام معظم رهبری به عنوان فرماندهان جنگ نرم نام گذاری شده‌اند به این نتیجه دست یافت که ارتباط معنی‌داری بین مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی و دفاع ملی در مقابل جنگ نرم وجود دارد و می‌توان از آن به عنوان عاملی برای مقابله با جنگ نرم غرب بهره گرفت. تأکید بر برنامه‌ریزی آینده‌نگر برای مقابله با تهدیدات نرم، در نظر گرفتن کارایی‌های چندگانه ابزارها و روش‌های مقابله، ترمیم آسیب‌های جنگ نرم با کمترین هزینه و تقویت بنیه‌های اعتقادی به ویژه در بین جوانان و نوجوانان به عنوان آینده‌سازان نظام اسلامی از راه‌های مقابله با جنگ نرم غرب است که می‌توان از پیشنهادات زیر بهره گرفت:

- الف. تغییر نوع رویکرد به اماکن مذهبی در بین جوانان با بهره‌گیری از دلایل گرایش جوانان به فرهنگ غرب.
- ب. آسیب‌شناسی فرهنگی در بین اقشار دانشجو به عنوان مهمترین گروه اجتماعی مورد تهاجم غرب و پرهیز از برخورد سخت‌افزارانه با فعالیت‌های دانشجویی.
- ج. استمرار ارتباط دانشجویان با دانشگاه محل تحصیل برای حفظ اثرگذاری بر آنان به عنوان مدیران آینده خانواده و جامعه.
- د. بررسی الگوهای رفتار فرهنگی در بین دانش‌آموزان و تقویت مبانی اعتقادی متناسب با ادراک آنان.
- ه. بازتعریف رفتارهای دینی متناسب با مقاطع مختلف سنی با بهره‌گیری از تفکرات نمونه‌های آماری و پرهیز از تجویز نسخه واحد فرهنگی و افزایش قبح گناه در بین مردم با تهیه برنامه‌های مناسب رسانه‌ای.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- فرمایشات مقام معظم رهبری:
- در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۹۱/۵/۲۲.
- در دیدار دانشجویان، ۹۱/۵/۱۶.
- در دیدار جمعی از روحانیون، ۷۶/۱۰/۳.
- در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۸۸/۷/۲.
- در دیدار جمع کثیری از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸/۹/۴.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱- الف)، *الگوی جنگ روانی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران*. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱- ب)، *امنیت*. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۰)، *برآورد تهدید؛ رویکردی نظام‌واره*. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- آزادخواه، علیرضا (۱۳۸۸)، «جنگ نرم با تأکید بر نقش رسانه‌ها»، *فصلنامه عملیات روانی*. سال ۶، شماره ۲۳، صص ۱۲۵-۱۳۴.
- آقاجانی، احمد و عسگری، محمود (۱۳۹۰)، «جنگ نرم و فلج‌سازی راهبردی»، *ماهنامه اطلاعات راهبردی*. سال ۹، شماره ۹۸، صص ۹-۱۹.
- احمدزاده کرمانی، روح‌الله (۱۳۸۸)، «درآمدی بر ماهیت‌شناسی جنگ نرم پس از انقلاب اسلامی»، *فصلنامه مطالعات بسیج*. سال ۱۲، شماره ۴۳، صص ۲۴-۴۷.
- برزگر، ابراهیم و لعل‌علیزاده، محسن (۱۳۹۰)، «جنگ نرم، بازی‌های رایانه‌های اسلام‌ستیز و

- پدافند غیر عامل»، *فصلنامه مطالعات قدرت نرم*. دوره ۱، شماره ۱، صص ۹۳-۱۱۷.
- حسینی، جهانبخش (۱۳۸۷)، *پدافند غیر عامل و تهاجمات هوایی*. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- حسینی، حسین (۱۳۸۹)، «جنگ نرم: از تهدید تا پاسخ»، *فصلنامه عملیات روانی*. سال ۷، شماره ۲۶، صص ۳۳-۶۲.
- حلمی زاده، حمید (۱۳۸۹)، *قدرت نرم و امنیت نرم*. ترجمه میثم شیروانی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- ساعد، نادر (۱۳۸۹)، «دیپلماسی دفاعی: تأملی شناختی و کاوش در مبادی»، *فصلنامه راهبرد دفاعی*. سال ۸، شماره ۳۱، صص ۶۳-۹۸.
- فتحعلی زاده، مجتبی (۱۳۹۰)، «نقش ولایت فقیه در مواجهه با جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه عملیات روانی*. سال ۸، شماره ۳۰، صص ۳۷-۶۰.
- فرخی، مرتضی (۱۳۹۰)، «مؤلفه‌های جنگ نرم در نبردهای آینده»، *فصلنامه مطالعات قدرت نرم*. دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۲۹-۱۷۱.
- قدسی، امیر (۱۳۹۰)، «نقش رسانه ملی در ایجاد قدرت نرم و مقابله با جنگ نرم (با تأکید بر بازتولید سرمایه اجتماعی)»، *فصلنامه مطالعات قدرت نرم*. دوره ۱، شماره ۲، صص ۷۵-۱۰۳.
- کراهمان، الکه (۱۳۸۷)، *تهدیدات و بازیگران جدید در امنیت بین‌الملل*. ترجمه: گروهی از مترجمان، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- گلسر، آنتونی (۱۳۸۷)، *کالبدشکافی یک انحراف*. ترجمه اکبر بصیری، تهران: دانشکده امام باقر (ع)، معاونت پژوهشی.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۶)، «راهکارهای آمریکا برای جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه علمی-تخصصی عملیات روانی*. سال ۵، ش ۱۸، صص ۴۹-۷۲.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۹۰)، «بسترهای فرهنگی و اجتماعی در جنگ نرم»، *فصلنامه مطالعات بسیج*. سال ۱۴، شماره ۵۰، صص ۱۱۳-۱۳۷.
۲۰. ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۹)، «مقاله رسانه‌ها در پیکارگاه قلوب و اذهان؛ نگاهی به نقش دوگانه رسانه‌ها در عرصه جنگ نرم»، *فصلنامه نگاه*. سال ۲، شماره ۸، صص ۸۸-۱۱۱.
- متقی، ابراهیم (۱۳۸۹)، «جنگ نرم، انقلاب‌های رنگی و دیپلماسی»، *راهبرد دفاعی*. سال هشتم، شماره ۲۸، صص ۱۱۷-۱۴۶.
- مرادی، حجت‌الله (۱۳۸۸)، «کارکرد فنون تبلیغات در جنگ نرم»، *فصلنامه عملیات روانی*.

سال ۶، شماره ۲۳، صص ۷۵-۹۶.

- نائینی، علی محمد (۱۳۸۹)، «درآمدی بر ماهیت‌شناسی جنگ نرم»، *راهبرد دفاعی*. سال ۸، شماره ۲۸، صص ۱-۳۲.

- نائینی، علی محمد (۱۳۸۷)، «معنا و مفهوم قدرت و تهدید نرم در مطالعات امنیتی»، در: *افتخاری، اصغر (به اهتمام)، قدرت نرم، معنا و مفهوم*، (مقالات برگزیده همایش بسیج و قدرت نرم). جلد اول، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج و دانشگاه امام صادق (ع).

- ویلیامز، میشل (۱۳۸۹)، *جنگ نرم فرهنگی*. ترجمه مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

۹۶

دوفصلنامه مطالعات
قدرت نرم

سال سوم، شماره هشتم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

